

ט"ו רוס'ר

ל' ג'ר'ס

ס'ר נ' א'ר'ס

ה'ס'ר

י'ס'ר א'ר'ס

V. 9. אלה תולדות השמים הארץ introduces a new series of developments, so here a new series of developments of mankind is introduced. The rest of mankind perishes. Noah is a second Adam and stands at the head of a new generation of mankind.

But as, not his children, but he himself is named as being his first product of a man, the first result of his work, is his own character. This would be especially the case, in a time, like that of Noah's in which it would certainly require the highest amount of energetic working on oneself to save oneself out of the general depravity, up to purity and goodness. There, surely, the first and noblest product of the upright is himself. איש צדיק תמים, these are the points of his character by which Noah ה' מצא חן בעיניו and which God chose as the grains of seed for the future generations of man in this new ancestor.

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים
היה בדורו (ט. ט.) רש"י מביא
דעת חז"ל בנסתרותין (קמ.) יש דורשים לשבח
יש דורשים לגנאי וכו'. וידוע קושיות העולם
לא יבולו לרוש לשבח אמאי ירוש לגנאי.
וייש לתרץ לאפילו הדורשים לגנאי לא הוה
גנאי בעצם, אלא הוה פירוש על
הדורשים לשבח, ואנארי דברי על פי מה
שכתב המאור ושמש כאן, שהקשה ללכאורה
מיצת "חיה" הוה מיותר, ומתרץ על פי
מה שדרשו חז"ל (ויק"ר יא. ו) דלחן והיה אלא
לשון שמחה, דעיקר עבודת ה' שיהיה חמיד
בשמחה, כי מדת עבדות מוזק מאד לעבודתו
יתברך כמצואר בספר הישר לר"ת, ומטבע
האדם הוה לעבוד ה' באמת יש לו מעט
עצבות שמעשיו אינם ישרים בעיניו, על כן
צריך להחזיק חמיד בשמחה, ובפרט צראותו
שצני דורו אינם הולכים בדרך הישר אז
צוחר הוא נעצב וצריך החזקות גדול לעבוד
ה' בשמחה, וזה פירוש הפסוק איש צדיק
תמים היה בדורותיו, לאפילו בדורותיו שהיו
מלאים רשעים היה נח מחזוק לעבוד הש"ת
בשמחה, עד כאן דבריו.

וזו הביאור ציט דורשים לשבח, ללכאורה
קשה עליהם לאמאי כתיב בדורותיו
זה ראוי להדורשים בגנאי, ולפי הנ"ל יחא,
דהיכא מונח שהיה שייך לנח להשלים עצמו
בצדקו היה דוקא בדורותיו, דצדור זה
שהיה מלא רשעים היה קל מאד שיפול
בעצבות כהמאור ושמש הנ"ל, אעוד צדור
זה היה יכול לעשות חסדנות דקשה להיות
צדיק ועבד נאמן לה' ואין זה המקום והזמן
לעמוד בנסיונות קשים, וצדור אחר היה יותר
קל לעבוד את ה' [כדברי חיים הנ"ל], והוה
בדורותיו, דדוקא צדור זה היה לו ההיכא
חמלא לילך מעלה מעלה בעבודת ה' וכן
עשה ונתעלה.

והייש דורשים לגנאי פירשו ללא הוה גנות
בעצם, אלא אם היה חי צדור שהיה
צו צדיק כאברהם אבינו ע"ה שהיה מחנך
הדור להיות מאמינים, היה יותר קל להיות
צדיק ולא היו לו נסיונות להיות צדיק, א"כ
לא היה נחשב עבודתו כל כך אצל הקב"ה,
אבל צדאי היה צדיק אפילו צדור של אברהם
אבינו, אלא שהיה צדיק יותר צדורו שעמד
בנסיונות קשים, ועל ידי זה נתעלה יותר.

נמצא דבאמת ליכא כאן אלא חד שיטה,
והדורשים לגנאי הוה פירוש על
הדורשים לשבח, דמשום שנת עלה ונתעלה
צדורו משום הנסיונות, א"כ צדורו של
אברהם שלא היה לו נסיונות אלו להתעלות,
לא היה נחשב עבודתו כל כך.

ואי"תא בספר קדושת יו"ט פרשת שלח
(ד"ה א"י בכוונת) צפס הדברי חיים
וי"ע לפרש הגמ' יומא (פו.) היכי דמי צעל
תשובה באותה אשה באותו פרק ובאותו
מקום, ח"ל, דהנה הבע"ד ממלא לו לאדם
צבל פעם מירוצים שונים להדימו מעבודת
הש"ת, לפעמים יש לו תירוק שיש לו אשה
[צ'המונעמו וכו' אז תולה שאין הזמן עכשי
מקובל כ"כ ודומה התשובה ועבודת ה' על
ומן אחר, אז שאמר שאין המקום מנוגל
עד שיגיע למקום אחר ועי"ז נדמה התשובה,
אבל באמת אמרו חכמ"ל (גמ' ג. יד) אל
צ'המונעמו לכתפאנה אשנה וכו', ועל זה אמרו
היכי דמי תשובה, באותו אשה דייקא שחלק
לך ה' ובאותו זמן שאתה עומד ובאותו מקום
דייקא, תעבוד את ה' וזה תשובה אמיתית
ועיקרית, עד כאן לשונו.

”צוהר תעשה לתיבה” (ו' ט"ז)

מפני מה הוצרך הקב"ה לצוות את נח לעשות חלון לתיבה ומדוע הוצרך להיכתב ציווי זה בתורה?

3
שתיבה
פול

ויש לשאול מפני מה הוצרך הקב"ה לצוות את נח לעשות חלון לתיבה וגם מדוע הוצרך להיכתב ציווי זה בתורה יותר משאר ענינים שנעשו בה?

ביאור א'

עשיית החלון נעשתה כדי להאיר להם את התיבה לאחר כלות הגשם וחסרון המים

האבן עזרא מבאר שעשיית החלון נעשתה כדי להאיר להם בתיבה, וכן פירש הרד"ק שנה נצטוה שיעשה חלון בתיבה כדי שיכנס ממנו האורה לאחר כלות הגשם וחסרון המים. אך לפי זה צ"ב למה כשביל זה צריך ציווי מאת השי"ת? ושמא לולא שהיה הקב"ה מצוה את נח לעשות בה חלון, לא היה רשאי לעשותה, למרות כל ההכרח שבדבר, כי היה מוכרח לעשות הכל כפי שציוהו הקב"ה.

ביאור ב'

למאן דאמר שנה היה צדיק נעשה חלון בתיבתו שיזכה לראות במפלתן של רשעים

הנה העולם מוסיף להקשות על המחלוקת שהביא רש"י שיש אומרים ש"צוהר" הכוונה חלון ויש אומרים אבן טובה - מה נפקא מינה אם היה בתיבתו של נח חלון או אבן טובה?

ומתרגימים שאותה מחלוקת תלויה במחלוקת הידועה אם נח נדרש לשבח או לגנאי, כמו שהביא רש"י על הפסוק "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" שיש הדורשים אותו לשבח שהיה צדיק בדורותיו וכל שכן בדורות אחרים, ויש שדורשים אותו לגנאי, כי בדורותיו דווקא היה צדיק ולא בדורות אחרים. והרי רק לצדיקים מותר לראות במפלתן של רשעים.

ועל כן מי שדורש שנה היה צדיק גמור סובר שהיה בתיבתו חלון, שיזכה לראות במפלתן של רשעים, אבל מי שסובר שנה לא היה צדיק גמור סובר שלא היה חלון בתיבתו, אלא אבן טובה שהאירה להם, כי לא היה נח ראוי לראות במפלתן של רשעים, [וראה מה שכתבתי בזה בכרם יוסף עמ"ס מגילה עמ' ש"ה]. ואפשר שללמד חידוש זה נכתב הדבר בתורה"ק.

ביאור ג'

משום מה שאמרו חז"ל אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות

עלה בדעתי לתרץ בס"ד על פי מה ששינו בגמרא (ברכות לד:) אמר רבי חי"א בר אבא אמר רבי יוחנן: אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות, כמו שמצינו בדניאל (פ"ו פסוק י"א) שנכנס לביתו להתפלל וחלונותיו היו פתוחים לו בעליתו לכיוון ירושלים, ופירש רש"י (בגמרא, שם) שצריך להתפלל במקום שיש חלונות מפני שגורמים לו שיכוין ליבו, שהוא מסתכל כלפי שמים וליבו נכנע. (ועיי' גם בשו"ע סימן צ' סעיף ד' ובמשנ"ב).

ואשר על כן גם כאן גבי נח יש לומר שציוהו הקב"ה לעשות חלון בתיבה, כדי שיתפללו נח ואשר איתו בתיבה במקום שיש בו חלון, כאמור.

2

31

"וישלח את העורב ויצא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ" (ח, ז)
 פירש רש"י "יצא ושוב" הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו,
 שהיה חושדו על בת זוגו.

צריך להבין מדוע שלח נח מכל העופות דוקא את העורב הטמא, ולא שלח
 עוף אחר?

אמנם קושיא זו כבר נשאלה במדרש "ילקוט ראובני", ומבאר באופן אחר:
 "אמר רבי חייא למה שלח את העורב? רמז [נח], הקב"ה שהוא רחמן נהפך
 לאכזרי כמו עורב. אמר ר' יוסי והא כתיב "איש צדיק תמים" ואיך הטיח דברים
 כלפי מעלה, אמר ר' חייא מרוב צערו, דתנן אין דנין את האדם על צערו, עכ"ל.
 לפי דברי המדרש, נח שלח את העורב כדי להביע את מחאתו בפני הקב"ה,
 אמנם הקב"ה השיב לו על זה כפי שאנו קוראים בהמשך המדרש (שם) על הפסוק
 "ויצא נח ובניו ואשתו" וגו', ת"ר מה השיב הקב"ה לנח? כשיצא נח מן התיבה
 וראה את העולם חרב התחיל לבכות, אי"ל רבשי"ע נקראת רחום היה לך לרחם
 על בריותך, השיבו הקב"ה רועה שוטה כעת אתה מדבר כך, ולא בזמן שאמרת
 לך "ואני הנני מביא את המבול", כששמעת שאתה תינצל בתיבה לא עלה על
 ליבך צער העולם וכו'. כלומר נזכרת מאוחר לבכות.

יש לבכות בזמן הנכון

דברי חז"ל אלו מלמדים אותנו שהתפילה והבכיה יכולים לעזור לאדם ליפדה
 מן המיצר, אך צריך לזכור להתפלל לבכות בזמן הנכון. אם אכן נח היה בוכה
 את בכייתו ומתפלל בעד דורו היה יכול להצילם, כפי שאמר לו הקב"ה, אלא
 שזכר מאוחר מדי.

מסופר בספר "מן המיצר". אחרי מלחמת העולם הראשונה, נקבעו גבולות
 חדשים של מדינות וארצות, והיתה עיירה יהודית אחת, שהגבול עבר ממש על
 ידה, וחצץ בינה לבין בית הקברות שהיה מעבר השני של הגבול. יצא אי"כ שהעיירה
 היתה בפולין ובית הקברות ברוסיה, ובכל פעם שנפטר מישהו, צריכים היו לבקש
 רשיון כדי שיוכלו לעבור את הגבול ולעשות את הקבורה, הדבר גרם לטירדה
 ועיכוב הקבורה כמה ימים. נועצו היהודים בענין, והחליטו לשגר משלחת למושל
 המחוז, בבקשה שישחרר את החברא קדישא מחובת קבלת רשיון כל אימת שיש
 נפטר שצריכים לקבור אותו. המושל שמע את אנשי המשלחת, התרצה להם
 והעניק רשיון תמידי לעבור את הגבול.

לאחר שראו החברא קדישא כי יש להם רשיון תמידי, החליטו לנצל את הדבר
 גם לענינים צדדיים, דהיינו חברתת סחורה שחורה. הם מילאו ארון קבורה
 בסחורות, כיסוהו בטלית, עשו עצמם כאילו הם נושאים מת, ובעבר השני של
 הגבול כבר היו להם אנשים שקיבלו את הסחורה, וכך התנהל מסחר שוטף ללא
 הפרעה.

פעם אחת, הבחין אחד השומרים, כי בשעת העברת הארון - הם צוחקים,
 וזה עורר אצלו את החשד שלא מדובר כלל במת, הוא ניגש אליהם ואמר להם
 לפתוח את הארון, כי ברצונו לראות את המת, מיד אמרו לו, כי הדבר אסור, יש
 בזה משום חילול כבוד המת, אבל השומר לא הירפת, הוא עמד על דרישתו בכל

(6)
 3/11
 ה'תל"ג

חידושי הלכות בתורה
נחשב לקיום מצות פרו ורבו

התוקף, עתה הרגישו אנשי החברה קדישא כי הם בצרה גדולה מדובר בעבירה חמורה שעונשה עלול להיות הגליה לסיביר, במצב הזה פרצו בבכי מר.

אמר להם השומר שוטים שכמותכם, עכשיו אתם בוכים? אילו הייתם בוכים קודם לכן לא הייתם צריכים לבכות עכשיו!...

(ישאל אביך ויגדך)

מי הוא "רועה שוטה"?

עוד למדים אנו מכאן, דהנה היתה תביעה על נח, מדוע לא התפלל על דורו, ונקרא עבור זה "רועה שוטה", זאת אומרת שאם היה נח מתעורר בזמן ובוכה על דורו היה מועיל להציל את דורו ולהחזירם בתשובה, ולא היו נשחטים במבול, וזה משום שרועה ומנהיג חייב לעורר רחמים על דורו ונתבע על שמעל בתפקידו.

אמר הגאון ר' אהרן קנטלר זצ"ל: מי הם הרועים בדורנו שעליהם מוטלת המשימה הזאת - אלו בני התורה המשכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ועליהם מוטלת האחריות של הדור כולו, וצריכים להתחזק בתורה ועבודה ולהשפיע בתפילתם על כל בני דורם, שלא יהיו בגדר "רועה שוטה"...

ולא זו בלבד שיקראו בשם מגונה זה "רועה שוטה" אלא תביעה גדולה יש עליהם בשמים כפי שמצינו בדברי רבותינו. המשנה (מכות פ"ב מ"ח) אומרת מכיוון שהרוצחים בשגגה שגלו לערי המקלט משתחררים במות הכהן הגדול, -אמותיהן של כהנים היו מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהן שימותו. לכאורה קשה כיצד תועיל תפילתם של הגולים השוהים בערי מקלט על מות הכהן הגדול, הרי הפסוק אומר "קללת חנם לא לו תבוא" (משלי כו, ב)?

אלא מתרץ ה"תפארת ישראל" שאפשר שתקובל תפילתם מאחר ופשעו שלא התפללו שלא יארע בימיהם כן. ור"ע מברטנורא כתב: והם פשעו שהיה להם לבקש רחמים על דורם שלא יארע בהם תקלה ולא ביקשו.

למדנו מכאן כאשר האדם מחוייב להתפלל, ואינו עושה כן, יש עליו תביעה גדולה וחמורה. עד כדי כך שהתפילה שמתפללים עליו, אינה נחשבת כקללת חנם.

(ד) ויהיו ימי אדם אחרי הולידו את שת. בעבור ארך חיי אלה הראשונים יפרוט ימיהם קודם הולידם וגם אחר כך, ויכלול כלם בסוף. עד הדורות שאחר המבול. והסבה באריות ימיהם כי אדם הראשון מעשה ידיו של הקב"ה. נעשה בתכלית השלימות בניו בכח בקומה, וגם אחרי שנקנס עליו שיהיה בן מות היה בטבעו להיות זמן רב. וכאשר בא המבול על הארץ נתקלקל עליהם האויר. והלכו ימותם הלך וחסור. כי עד המבול היו ימיהם בארך ההוא, ויש מהם ¹⁹ שחיו יותר מאדם, ושם שנולד קודם המבול היה שש מאות ²⁰. הועיל לו החוזה שנולד בו והזיק לו האויר שנתקלקל ובניו ²¹ הנולדים אחר המבול נתקצרו ימותם, ושבו לארבע מאות ²², ותראה שהיה זה בהם עד הפלגה, וכאשר משל עליהם שני האוירות בהפלגה נתקצרו ימיהם, כי פלג אשר בימיו נפלגה הארץ שב לחצי ימיהם למאתים שנה ²³. ונראה כי בדורות אברהם יצחק ויעקב היו הימים בעם שבעים ושמונים שנה, כאשר הזכיר משה רבינו בתפלתו ²⁴. אבל הצדיקים בדורות יראת ה' תוסיף בהם ימים ²⁵, כי פרעה תמה ²⁶ על יעקב, והוא הפליגו בימי אבותיו, כמו שאמר ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם ²⁷. ולא יכשר בעיני מאמר הרב שכתב במורה הנבוכים ²⁸ כי לא היה אורך השנים רק ביחידים האלה הנזכרים, ושאר בני אדם בדורות ההם היו שנות ²⁹ חיהם השנים הטבעיים המורגלים, ואמר כי היה התדוש הזה באיש ההוא בהנהגתו ומזונו, או על דרך נס. והנה אלה דברי רות, ולמה יהיה הנס הזה בהם והם אינם נביאים ולא צדיקים וטובים לעשות להם נס, אף כי דור אחר דור, ותיקון ההנהגה והמוון איך תאריך ימיהם כפלי כפלים מכל הדור ההוא. ויתכן שיהיו גם כן האחרים מתנהגים בטוב ההנהגה ההיא ותאריך לכלם או לרובם, ואיך לא תגיע החכמה בהנהגה הטובה החיא לאחד מכל בני נח אחר המבול אבל * היה בהם קצת מהכמת אבותם והיא מתמעטת והולכת דור אחר דור:

5

9
אמר

ויהיו כל ימי נח תשע מאות שנה ונחם ב' שנה ונחם ב' שנה ונחם ב' שנה

בזמנינו, אדם בן מאה שנה הוא עובר בטל (אבות ה' כא) ואין לו כבר מה לעשות בעולם, ואילו הדורות ההם חיו יותר מתשע מאות שנה. מה הם עשו כל השנים הללו? הרמב"ם חי שבעים ושלוש שנה, אילו הרמב"ם היה חי תשע מאות וחמשים שנה הוא היה עדיין חי היום, והיינו יכולים לשאול אותו את כל הקושיות על הרמב"ם. מה עשו הדורות הללו בשנים כה רבות?

10
ע' ס' ז' ח' ט'
י' ו' א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' י'

הרמח"ל (אדיר במרום) מבאר, שהדורות הראשונים עד דור המבול, ואף קצת לאחר המבול, האריכו ימים מפני שהיו להם השגות עצומות בכל סודות הבריאה, וככל שהם האריכו ימים התגלו להם עוד סודות. והכוונה בזה היתה שעם כל גדלותם הם יתקנו גם העולם. אולם זה לא יצא, וככל שהם נהיו יותר גדולים - היתה יותר השחתה. מהגדלות יצאה השחתה. עד שבגמ' אברהם התקארני השנים, ושם התחיל מהלך אחר, תיקון העולם לא יעשה על ידי גילוי סודות, אלא ע"י עבודה. הראשון בזה היה אברהם אבינו, ומאברהם אבינו יצאו האבות הקדושים, ויצאה תורה, ומוזה יצא תקן העולם.²⁰

8
11

זהו הסיכון שיש בגדלות הזאת. בלעם היה יודע דעת עליון, הוא ידע סודות רבים, הוא היה נביא גדול, אבל הוא לא הגיע לשלימות, אלא ל"עין רעה, רוח גבוהה [גאוה], ונפש רחבה [תאוה]" (אבות ה' כב). מהשגתי הגבוהה הוא הגיע לגאוה ולתאוה. ואילו משה רבינו, עם כל גדלותו, היה "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, א). זהו משה רבינו. לגוים אין את זה, ככל שהם מגיעים יותר להשגות - הם נהיים יותר מושחתים. וכך היה אצל הדורות הללו.

6

ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלושים שנה וימת (ה' ה).

מהי ההדגשה "אשר חי"? גם אצל אברהם אבינו נאמר "אשר חי" (כה, ז).

פירושו, שכל התשע מאות ושלושים שנה הוא היה חי. אם אנוחנו רוצים לומר בני כמה אנוחנו, קשה לנו לומר שאנוחנו חיים עשרים שנה, כי את רוב הזמן של עשרים שנה מבטלים, א"כ לא חיים עשרים שנה. מתוך עשרים שנה "חיים" אולי חמש שנים, ושאר חמש עשרה השנים מבטלים, זה לא נקרא שהאדם חי. אדם הראשון חי תשע מאות ושלושים שנה.

11
ט

אצלינו אדם בן תשעים או בן מאה, הוא כבר אדם בטל. מה עשה אדם הראשון תשע מאות ושלושים שנה בעולם? וכן כל הדורות עד המבול שהאריכו ימים, מה עשו בזמן כה רב?

הרמח"ל (אדיר במרום) מבאר שבזמן ההוא היתה הנהגה אחרת בעולם. מאז שהיצר הרע נכנס באדם אחרי חטא אדם הראשון, צריכים לתקן את הרע, ולזה ניתנה התורה שתהיה תבלין ליצר הרע (קדושין ל, א). בחורים רגילים לומר שצריך ללמוד תורה כי נוצים להיות גדולים בישראל, ובשביל להיות גדול בישראל צריך ללמוד תורה. אבל חז"ל מגלים לנו שתורה היא תבלין ליצר, א"כ מה שעלינו לקבל מן התורה הוא שאדם יהיה טהור מהיצר שלו. אם הייתי שואל בחור מה הוא רוצה להיות, והוא היה אומר לי שהוא רוצה להיות אדם טהור מהיצר, הייתי מאד מתפעל ממנו. זה מה שצריך לצאת מן התורה - אדם טהור.

6

אבל בימי אדם הראשון עדיין לא היתה תורה, וא"כ איך הם יכלו לתקן את הרע? אומר הרמח"ל, שבדורות ההם היה שפע עצום של השגות, ידעו סודות עצומים, ותמיד, כל חייהם, כל התשע מאות שנה הם השיגו עוד ועוד סודות עמוקים. לכן הם חיו כל כך הרבה זמן, שזכו להשגות עצומות. והכוונה היתה שעם כל התוספת של השגות קדושות יתקנו את היצר. וזה לא הצליח. הם אמנם השיגו השגות גדולות אבל סוף סוף הדורות התדרדרו.

11

עד שבא אברהם אבינו, שממנו מתחילה תקופה חדשה, שכבר לא חיו תשע מאות שנה. אברהם אבינו התחיל לעבוד את הבורא עולם, ועם העבודה שלו זכה לכל התורה כולה, כידוע מדברי חז"ל (קדושין פב, א) שאברהם אבינו שמר את כל המצוות. מהיכן ידע אברהם אבינו את כל המצוות - מעצמו למד (בר"ר צה, א). מאז מתחילה התקופה של תורה (סנהדרין צג, א), על ידי תורה אפשר לתקן מה שכל השפע של הקדושה שהיה לפני אברהם לא יכל לתקן.

16

ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה, כל התשע מאות שנה הוא "חי" ותמיד היו לו השגות חדשות וגילויים חדשים.

31

6

